پښتون

قامي وحدت

محمد افضل خان

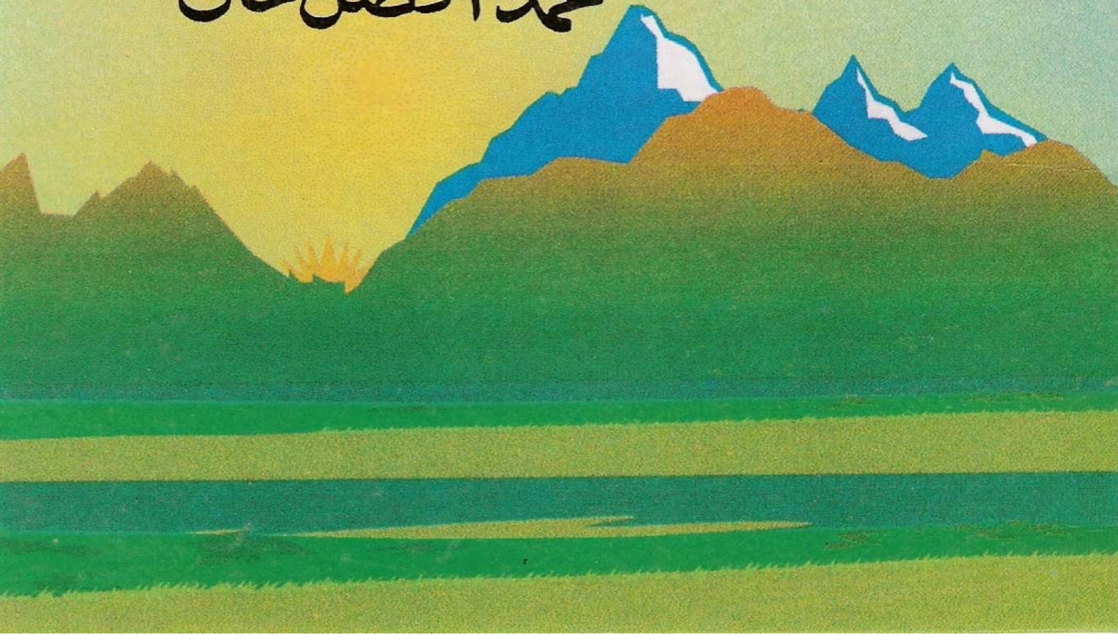

پښتون

قامي وحدت

محمد افضل خان

خورونکی: پښتونخوا پبلیکیشنز ـ پېښور

Download From: Aghalibrary.com

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم : پښتون قامی وحدت

ليکوال : محمدافضل خان

د چاپ کال : نومبر ۱۹۹۶ ع

چاپ کوونکی : ملت ایجوکیشنل پرنټرز لاهور

بیعه : ۴۰

خورونکی : پښتونخوا پبلی کیشنز پېښور

د انټرنټ پر مخ کمپوز او ترتیب : نسیم ستوری

Aghalibrary.com

تړون

د پښتون ځوان نسل او هغه ټولو باشعوره ليکوالو ، اديبانو، پوهانو، سياستمدارانو او خوارى کښو پښتنو په نوم څوک چې د پښتون **قامي وحدت** لپاره هلې ځلې کوى.

محمد افضل خان

Aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحيم

که په زمکه نظر واچولی شی نو چیرته لوړ دنګ غرونه دي ، چیرته د غرونو په سرونو واورین پټکی دي ، او چیرته ئې ځان په شنو دوشالو کې پټ کړی دی ، چیرته په غړمبار روان سیندونه دی ،او چیرته سردرې ، ځائې په ځائې پکې سمندرونه ، دشتې ، هوار او پراخه میدانونه دي او چیرته چې ورشو ګانې او شاړې شودیارې په ظاهره د زمکی طبعی خدوخال هم دی او د آب و هوا د ځرنګوالی عوامل هم دي خو تر شائې په فطری ډول یو عظیم الشان مقصد هم پروت دی.

که لږ په غور سره وکتل شی نو د زمکی دغه طبعی خدوخال د مختلفو جغرافیائی وحدتونو ځرګندونه کوی.

چیرته د یو جغرافیائی وحدت تړون داسی دی چې لوړ ، دنګ او اوچت غرونه ئې د یو سرحد او پراخه سمندر ئې د بل سرحد بندیشونه ښکاره کوی. چیرته د یو هیواد یا جغرافیائی وحدت په یوه او بله غاړه ژور، لوئی او غړمبیدلی دریابونه دی ، او چیرته پراخی صحرا ګانې او دشتونه د جغرافیائی وحدت حدونه په ګوته کوی ، غرض

د فطـرت د غـــه غوښـــتنې د جغرافيـــائی وحـــدت پـــورې محدودې نه دي. خبره نوره هم په مخه ځی د جغرافيائی وحـدت د زمکـی د جوړښـت او نـورو ډيـرو عواملـو پـه اشتراک عمل يوه خاصه ژبه او کولتور وجود مومی. دغـه ژبـه او دغـه کولتـور پـه ډيـره اوږده مـوده کـې د هيـواد جغرافيـائی خدوخال نـه خپـل وجـود پيـدا کـوی. شـريک کولتور خلق راغونډ کړی. غونډه، ناسته پاسته ، دود ، دستور پيدا کوی. داسی ورو ، ورو په غير شعوری ډول يو کولتوری وحدت پيدا شی. چې کله دغه کولتوری وحدت په جغرافيائی وحدت پورې خپلی اړيکی مضبوط کړی. نو خبره نوره هم په مخه لاړه شی ، فطرت په دغـه جغرافيـائی وحـدت کـې د اوسيدونکو د ټولـو ضـروریاتو بندوبست کوی. او د پيداوار منابع د ولس د ضروریاتو سره سمې موجودې وی.

ددغـه منـابعو ادراک او ضـروريات چـې سـره يـو شـی نـو اقتـــصاد ميـــنځ تـــه راوړی. د قـــامی او انفـــرادی شـــته منيو تصور پيدا شی په ټولنه کې اقتصاد خپلې جرړې

ددی سره په ځنګ کې یو بل حقیقت هم موجود دی. چې د تاریخ پاڼې پرې په تواتر سره ګواهی کوی.هغه دا چې هر کله په یو فطری جغرافیائی وحدت کې د بهر نه ګوتې ووهلی شی. یا ددغه جغرافیائی وحدت حدونه د فطری حدونو نه پرته په بلې طریقې سره تشکیل شی نو شخړې پیدا شی. «نیشنل ازم» هم ددغه کشالو عکس عمل ته

د دغه بحث سره سم چې مونږ د نړۍ په نقشه نظر واچوو نو
هر ځای چې قامونه پراته دي دوی خپل تاریخي لري او د
دوی په دغه تاریخي او قامي وحدت کې چې جابر قوتونو
تبدیلۍ راوستې دی ، د پیړو پیړو جبر او غلامۍ هم د
دوی د ذهن نه دغه تړون نه دی ویستلی . او چې کله ورته
موقع په لاس ورغلې ده . دوی خپل قامي وحدت په ځای
کړی دی ، لکه څنګه چې په پیړو وروستو جرمن ځان یو
ځای کړو . او دغه رنګ په مشرقي یورپ او وسط ایشیاء
کې قامي وحدتونه په ځای کیږي . په دی تناظر کې دا
ګورو چې زمونږ د کتاب د موضوع سره سم د پښتون (

د بشری ارتقاء ماهرین په دې خبره متفق دی چې انسانی نسل د مینځنی آسیا نه خور شوی دی. د بشریت په بابله دغه بیان د تاریخی شواهدونه ثابت دی. د بر صغیر او وسطی ایشیاء تاریخ د سکندر مقدونی نه شروع کیږی. او د سکندر په وخت کې د پښتون قام په اوسنی ټاټوبی کې موجودیت د معلوم تاریخ واضحه حقیقت دی. خو ددی نه هم ډیر وړاندې یعنی خواو شا څلور زره کاله مخکې په ویدونو کې د «پکت» په نوم د یو قام او د هغه د معلوم ټاټوبی ذکر موجود دی. هم دغه راز په اویستا کې د «پښت» او «ښند» او بخل (بلخ) د یو قام او د هغه د جغرافیائی وحدت ذکر موجود دی. دا هغه زمانه وه چې قامونه د ارتقاء په ابتدائی دوره کې وو او نقل مکانی عامه وه. د قومیتونو د جوړیدو هغه تصور لا مینځ ته نه وراغلی چې جدید او اوسنی تصور پرې ولاړ دی. د دغه خانه بدوشۍ په دوره کې د مینځنۍ اسیا اوسیدونکی چې په تاریخ کې د «اریا» په نوم مشهور دی، د یورپ او هند خوا ته وخوزیدل د دوی یوه حصه د سلیمان غر یا

د پښتون دغه ټاټوبی په مختلفو وختونو کې په مختلفو نومونو یاد شویدی. لکه اریانا ، خراسان ، افغانستان ، روه او داسې نور. نامتو یونانی جغرافیه دان «استرابو» په ۰۲۴ عیسوی کې د اریانا دحدونو په بابله ویلی دي چې دا په ژبه قائم وو. هم دې خاورې ته احمد شاه بابا پښتونخوا ویلی دی فرمائی:

ستا د عشق له وینو ډک شو ځیګرونه
ستا په لاره کې زلمی بیلی سرونه
تا ته راشم زړګی زما فارغ شی
بې له تا مې اندیښنې د زړه مارونه
د ډیلی تخت هیرومه چې رایاد کړم
زما د ښکلې «پښتونخوا» د غرو سرونه
که هر څو مې د دنیا ملکونه ډیر شی
زما به هیر نه شی دا ستا ښکلی باغونه

د رقـیـب د ژونـد مـتـاع بـه تـار پـه تـار کـوی
چـې پـه تــورو پــښــتــانـه کـا ګـــذارونـــه
د فـریـد «۱» او د اشـرف«۲» درو بـه بـیـا شــی
چـې زه وکـانـدم پـه هــر لـــوری تـــخـــتـونـه
کـه تـمـامـه دنـیـا یـو خـوا تـه بـل خـوا ئـــې
زمـــا خـــوښ دی ســتــا خـــالـی تـش ډګـرونـه
احـمـد شـــاه بـه دغـه ســتــا قـدر هـیـر نـه کـه
کـــه ونـیـسی د تـمـام جـــهـــان مـــلـــکـونـه

(حواله پښتانه شعراء لومړی حصه)
۱: فرید خان د شیرشاه سوری اصلی نوم
۲: شاه اشرف نامتو پښتون حکمران د بابا هوتک لمسی چې د افغانستان سره ئې د ایران او اصفهان ځنې علاقې په خپل حکومت کې شاملې کړې وې

د احـمـد شـاه بـابـا نـه ډیـر وړانـدې دې خـاورې تـه بـابـا هـوتــک پـه خپـل یـو نـظـم کـې هـم پـښـتـونـخـوا ویـلـی دی.
فرمائی:

غښتليو ننګ کړې د امو واردی
مغل راغلی ، په تلواردی
په پښتونخوا کې ، جوړ ناتار دی
په کلی کور باندې مغل راغی
هم په غزنی هم په کابل راغی
ای د مرغۍ « ۱ » غښتليو راشئ
په ننګ ولاړ د پښتونخوا شئ
توري تيرې غشی تر ملا شئ
په کلی کور باندې مغل راغی
هم په غزنی هم په کابل راغی

« ۱ » غوره مرغۍ یا غوره مرغه

لکه څنګه چې دا خاوره په مختلفو وختونو کې په مختلفو نومونو یاده شوې ده هم دغه رنګه ددې تاتوبی اوسیدونکی هم په مختلفو نومونو یاد شوی دي. چې ورکې پښتون ، افغان او پټان معروف نومونه دي ، لفظ

د وسطي ایشیاء او سیدونکو «پښتانه» په افغان بللی دي
. د نوؤ نسلی او لسانی څیړنو په رڼا کې چې په سر کې ئې
مشهور ناروېجي پښتو پو هاند «ګیورک مورګن سټرن»
دی. پښتانه د هغو ساکانو یوه غوره څانګه ده چې په ۲۵۰
قبل مسیح کې ئې د ساکستان (سیستان) نه تر کشمیره
یوه لویه امپراتوری جوړه کړې ه.
د افغانستان ټول قامونه د شهریت په لحاظ افغانان دي.
چونکې افغانستان پښتنو خپل ټاټوبی ګڼلو ځکه چې «
میرویس نیکه» او «احمد شاه بابا» په یو انتظامی
وحدت کې اوپیرلو. او په افغانستان دوه نیم سوه کاله د
پښتنو حکمرانی وه. په دې اساس هر پښتون افغان ؤ،
ولې هر افغان پښتون نه ؤ. ځکه چې په افغانستان کې نور
هم ډیر قامونه وو. چې د شهریت په لحاظ افغانان وو خو د
نسل په لحاظ ازبک، تاجک، هزاره، نوریستانی او
داسې نور ؤ. د برصغیر خلقو پښتون په پټهان یاد کړیدی.
چا وئیلی دی چې پښتون اول په پټنه باندې حکومت جوړ

د پښتنو د نسل په باره کې هم د مورخينو د رايو اختلاف دی. يوه ډله وائی چې پښتانه د بنی اسرائيلو د هغه د ولس قبيلو اولاد دی چې د بابل نه راوتلې وي.
ددې شجري ورومبی راوی «نعمت الله هروی» دی چې د مغل باد شاه جهانګير په دربار کې وقائع نويس ؤ او «مخزن افغانی» نومې کتاب ئې ليکلی دی. ددی نه وړاندې ددې نظريې څرګندونه په «افسانه شاهان» نومې کتاب کې شويده او پښتنو قديمی مورخينو د نعمت الله هروی نظريه خپله کړې ده.
سر اولف کيرو او خان عبدالغنی خان د دواړو د تصانيفو سر خط «دی پټانز» «The Pathans» دی. دوی ددې نظرئې سره اتفاق نه دی کړی چې پښتانه بنی اسرائيل دي. بلکې ددې دواړو په خيال پښتانه د هغه ټولو حمله اورو (

په اوسنو ليکوالو کې عبدالحئ حبيبی ، بهادر شاه ظفر ، قيام الدين خادم ، کوثر غوريا خيل او ډاکتر مجاور احمد زيار پښتانه اريا ګڼي او بيا په اريايانو کې ئې ساکان ګڼي دا خبره ډيره ضروری نه ده ځکه چې زمونږ اصل موضوع د پښتنو قامی مسئله په ګوته کول او د تاريخ په حواله په پښتون ځوان نسل کې د خپلې قامی مسئلې ادراک پيدا کول دي. او د پښتنو پوهانو ، ليکوالو مورخينو او سياستدانانو پام دې مسئلې ته راګرځول دي. د انسابو ذکر په دې لړ کې د ضمن په ګوته راغلی دی. او هغه هم دا سې چې د قامی مسئلی تعلق د پښتون د ټاټوبی ، دده د لرغونی هيواد ياد هغه « Defined Territory » سره دی کوم ته چې مونږ د پښتون قام جغرافيائی وحدت ويلی دی.

د ټولو مفکورو د مطالعې نه پس دا حقيقت څرګند دی ، چې پښتون د مينځنۍ اسيا يو نامتو پياوړی او لرغونی

هندوستان ته تولې لارې د پښتون د خاورې د درونه تیریږی. صنعتی انقلاب نه وړاندې هندوستان د سرو زرو د مرغۍ په نوم یادیدو ، د دونیا په هر ګوټ کې چې هم چا قوت موندلی دی. نو د سرو زرو د مرغۍ د حاصلولو تکل ئې کړی دی. هندوستان ته درسیدونه مخکې دده تصادم د پښتون قام سره راغلی دی. د سکندر اعظم نه واخله تر شورویانو پورې چې څوک هم دې خاورې ته راننوتی دي. پښتانه ورسره په نره جنګیدلی دي.
سکندر اعظم چې د ایران پورې ئې لوئې لوئې حکومتونه په میاشتو او ورځو کې ووهل خو چې کله د پښتنو خاورو ته راننوتو نو پښتنو په دې لنډه ساحه کې درې کاله بوخت وساتلو. د خیبر درې «اپردی» چې نن ورته اپریدی ویئلی شی. سکندر اعظم دوی ته خراج ورکړو. خو څو ورځې پس ترینه اپریدو دوباره د خراج مطالبه وکړه. ددوباره مطالبې او د خیبر د درې د جنګی کړکیچونو له امله د باجوړ په لار روان شو. د اسپزو سره

شوروبان د یو سوپر پاور په حیث د شلمې صدۍ د جدویدو وسلو سره افغانستان ته رانوتل. دولس کاله پښتنو په جنګ کې بوخت وساتل او د شوروی اتحاد د خوریدو فوری سبب هم دغه مهم وګرځیدو. ویلی شي چې د پښتنو خاورې ته رانوتل اسان دی خو وتل ترینه ګران دي. پښتون یو داسې قام دی چې ده له شکست ورکول اسانه خبره نه ده او بیا په ده باندې شکست منل خو لا

بابر سره ددې چې د پښتون لښکر په مرسته هندوستان فتح کړی ؤ خو هغه ته دا معلومه وه چې دا قوت هغه ته خطر هم جوړیدی شی او دا خبره هغه خپل ځوی همایون ته د وصیت په توګه کړی وه ، چې د پښتنو نه یوه لحظه هم غافل نه شې. مغلو په سوونو کاله منظم کوشش کړی دی چې پښتانه په ذهنی لحاظ سره مفلوج کړی. کله چې د اکبر پوځ د امبیلې په مقام یوسفزو لوټ کړو د اکبر وزیر بیربل ئې ووژلو. سپه سالار ترینه په تیښته ووتو. دغه د اکبر باچا لپاره لویه صدمه وه. د هغه پوځ تاله ترغه شو. اکبر باچا سره د خپل دربار «نورتن» اټک ته راغی. هلته ئې کیمپ ولګولو او دا فکر ئې کولو چې ددې هزیمت یا ماتې بدل به څنګه واخستی شی. او د حکومت وقار به څنګه بحال شی. د حملې او د پښتنو د خاورې د فتح کولو او هلته د مستقلو چاونو منصوبه بندی په دې دلیل و شوه چې پښتانه ماتې نه منی، نو مسلسل تصادم

دې عمل د پښتنو د معاشرې په سیاسی او سماجی بڼه کې ورو ، ورو ډیر لوئې بدلون راوستو. د پښتنو اکثری ادارې په اجتماعیت ولاړې وې او فیصلې ئې د جرګې له لارې کیدې. د قام قبیلې مشر ، خان ، ملک به د جرګې له لورې په قامی اتفاق سره ټاکلی کیدل. د مشر مهمان خانه او د فیصلو ځائې چې په حجره یا دیرې ، به د ټول کلی یا کم از کم د ټولې محلې شریکه حجره وه. د دې حجرې د میلمنو خرڅ، اخراجات او د خانۍ ملکۍ د تحفظ لپاره به ټول قام شریک جایداد د مختص کولو د اسې نورې ګڼې ادارې په اجتماعی بنیاد ولاړې وې. د مغلو د

ددي نه علاوه مغلو او خاص کر انګريزانو په ګنو ځايونو کې قامي مشترک جائيداد خپل دغه نامزد خانانو ته د جاګير په توګه ورکړو او دغه شان په هغه معاشره کې چې تر ډيره حده په قامي ورورولۍ او د برابرۍ په بنياد ولاړه وه يو رنګ جاګير داري نظام قائم شو. که پښتون خپل قامي وحدت حاصلول غواړي نو د معاشرې نه به جاګيرداري نظام او مواجب ختمول وي.

په کال ۱۹۶۲ کې چې زمونږ په صوبه (چې د فرنګی د وخت نه په صوبه سرحد يادېږي) کې د جمعيت العلماء اسلام او نيشنل عوامي پارټۍ حکومت جوړ شو نو زه هم پکې وزير وم. ما په کابينه کې دا خبره وکړه چې تر څو د پښتنو د وجود نه د نرۍ رنځ دا مرض نه وی ويستلی شوی تر هغې پورې د پښتنو قامي وحدت نه شی حاصليدلی.

د مغلو نه پس د پښتنو خاورې ته د لرې مودې لپاره سکهان رانتوتل خو دوی لا استقلال نه و موندلی چې فرنګیانو ټول هندوستان فتح کړو . او د پښتنو خاورې ته

د ډيورنډ د کرښې نه بره ئې د «آمو» سره يوه بله کرښه راکښله د ډيورنډ د کرښې او ددغې کرښې تر مينځه علاقې ته ئې افغانستان ووې. دغلته ئې نه خپله پوليټکل محکمه جوړه کړه او نه ئې نور د څه قسم مداخلت کولو، دغه علاقه ئې د کابل امير ته د حکمرانۍ لپاره ورکړه.

د افغانستان او زارروس په مینځ کې چې کله د سرحد (دریا امو) نشان دهی کیدله نو د افغانی وفد مشری « سائمن » نوم انګریز کوله. نو ظاهره ده چې دغه سرحد یا پوله په حقیقت کې د فرنګیانو او روسیانو تر منیځه سرحد ؤ . دغه شان ئې د افغانانو جغرافیائی وحدت ټوټې ټوټې کړو . په حقیقت کې دا سرحد نه ؤ بلکې د انګریز د ښکاره او غیر مرئی سلطنت حدونه وو .
د ډیورنډ د کرښې دواړه غاړو ته د خلقو په تګ راتګ د هیڅ قسم پابندی نه وه په یوه ټوټه باندې ئې د افغانستان نوم قائم وساتلو . غرض ئې دا ؤ چې په نفسیاتی ډول د پښتنو ذهن د خپل هغه افغانستان نشت والی ته متوجه نه شی په کوم کې چې پښتون قام د افغانستان د نورو قامونو سره اوسیدو او سرحدونه ئې د آمو نه تر اټک پورې وو . نتیجه ئې دا شوه چې د تقسیم خلاف ردعمل په شدومد سره پیدا نه شو بلکې د « SlowPoisioning » یانې د ورووړو ختمولو په انداز کې ئې اثر وکړو . دا فغانستان امیر اګر چې خپلو خلقو ته باچا ښکاریدو خو هغه ته دا

د دې جغرافیائی تقسیم سره ئې د مغلو د ماجبونو او د منصبونو منصوبه نه صرف دا چې بحال وساتله بلکې نوره ئې هم پراخه کړه. په دې وجه هغه قام چې په هر اړخ یو وحدت دی او د معلوم تاریخ د زمانې نه یو وحدت پاتې شوی دی که حکمرانی ئې خپله وه او که خاوره ئې د بل قوت تابع وه خو وحدت ئې تقسیم شوی نه ؤ. د دې ماجبونو ، منصوبونو د پالیسی او درې غبرګی سرحد د پالیسۍ په وجه ذهنی او جغرافیائې طور تقسیم شو. پښتانه د دې تقسیم په وجه د یو بل نه ډیر نا خبره پاتې شو . او دوخت د تیریدو سره د یو بل نه نااشنا او بیګانه شول. جغرافیائی طور یو وجود په دریو حصو کې تقسیم کړی شو. او په هره حصه ئې یو داسې نظام رائج کړو چې هغه د بل سره څه مطابقت نه لرلو. چې ورکې د قبائلو نظام ډیر عجیبه دی. چې د پاکستام د جوړیدو نه پنځوس کاله پس نن هم موجود دی. داسې نظام چې ورکې بالغ ته د ووټ ورکولو حق هم نشته. بنیادی حقو نه ئې غصب دی. عن تر دې چې د پولټیکل محکمې یو ورکوټی افسر د « ایف سی آر» لاندې د دوی ازادی تروړلی شي او جیل ته ئې لیږلی شی که پولټیکل محکمه د دوی کورونه وران

زه چې په کال ۱۹۹۳ ع کې د رياستی امورو او قبايلو وزير وټاکلی شوم نو ما يو بيان ورکړو چې قبائلو له به د بالغ رائې د هۍ حق ورکولی شی ،د صوبې په اسمبلۍ کې به ورله نمائندګی ورکولی شی. ما دا هم وويل چې قبائلو ته به ايف سی ار خلاف د اپيل حق ورکړی شی. نو د پاکستان د پولټيکل محکمې په ايماء قبائلی ملکانو او خاص طور سره د قبائلو د قامی اسمبلۍ او سينيټ ممبرانو داسې غوغا جوړه کړه چې د ملک وزير اعظمی زه وغوښتم او راته ئې ووې چې دا شپاړس ممبران به د حکومت خلاف او دريړی هسې هم زمونږ دا اقليتی حکومت په مخلوط ډول جوړ دی نو مونږ يانې حکومت ته به ډير تاوان ورسی. په جواب کې ورته ما ووې چې دا لار صحيح ده. ما چې کوم بيان ورکړی دی دا يواځې د « پښتونخوا قامی پارټۍ» بيان نه دی بلکې د پاکستان پيپلز پارټۍ په انتخابی منشور کې هم دغه ذکر شته. محکمه يا وزارت د وزير اعظمي په صوابديد دی ماته

بل خوا د ډیورنډ د کرښې نه بره افغانستان کې چې کوم
امیر په تخت کښیناستو ، دا د هغه قامی فریضه وه چې د
خپل قام د ملی وحدت هلې ځلې ئې سمدستی شروع کړی
وی. خو هغه ته دا معلومه وه چې هغه د فرنګیانو د لاسه
په تخت ناست دی. او دا ورته هم معلومه وه چې که ما د
قامی وحدت هلې ځلې خو پرېږده که دا تصور مې هم
وکړو نو بیا به زه امیر نه یم. هغه ته دغه تخت د هر څه نه
ګران ؤ، ځکه چې په تخت ځامنو پلاران او پلارانو خپل
ځامن وژلی دي. امیر د پښتنو د وحدت په ځائې د نفرت
پیدا کولو کوشش وکړو، چونکې د ډیورنډ د کرښې نه بره

د ډیورنډ د کرښې د لاندې ګڼو پښتنو مشرانو د فرنګی
خلاف یو اوږد او مسلسل جدو جهد وکړو چې د فرنګی نه
ازادی حاصله کړی. خو زما په خیال بنیادی غلطی دا
وشوه چې پښتنو د فرنګی نه خپله ازادی د پښتون قامی
وحدت په بنیاد ونه غوښتله چې د احمد شاه بابا
افغانستان بیا قائم شوی وای. دی ټولو مشرانو د پښتنو
ازادی د هندوستان په ازادۍ پورې وتړله. او دغه رنګ د

هاغه د رز چې فرنګی په یو وجود کې راوستی ؤ. په دې وجه نور هم زیات شو او درې د بره سل کاله وشو چې د یو جابر د عمل خلاف دومره اوږده موده پس هم یو توانا قامی تحریک پیدا نه شو. حالانکې دا تقسیم په ۱۸۹۳ ع کې د یو غاصیب د سازش نتیجه وه. او د غاصیب عمل هیڅ قیسم قانونی، اخلاقی او آئینی جواز نه لری

د پښتنو خاوره دهندوستان حصه نه ده. دا د هندوستان او وسطی ایشیاء تر مینځه پرته ده. پښتون په تاریخ کې چا هم هندوستانی نه دی بللی. د پښتون ټول عمر تعلق، تجارتی او ثقافتی اړیکې د وسطی ایشیاء سره پاتې شوی دی، چې ددوی لومړی ټاټوبی هم دی. کوه هندوکش او د کوه سلیمان لمنې ددوی مسکن دی. دوی ته علم د شمال نه راغلی دی دغه رنګ دا احترام هم شمال ته ورکړی دی. د فرنګی ددې کړښو نه وړاندې د دوی تجارت شمال کې د تاشقند، ثمرقند او بخارا سره پاتې شوی دی. د انګریز د مملکت او تسلط نه پس اګر چې د

د پښتنو دا خاوره د ۵۵۰ قبل مسیح نه د مختلفو حکمرانانو د کورنو او مختلفو تهذیبونو د انتظامی تصرف لاندې پاتې شوې ده چې تفصیل ئې په دې ډول دی
.

۱ ـ د هاخا منشی کورنۍ : د ۵۵۰ ق م نه تر ۳۳۱ ق م پورې

۲ ـ سکندر اعظم (یونانیان) ؛ د ۳۲۷ ق م نه تر ۳۰۵ ق م پورې

۳ ـ د موریا خاندان : د ۳۲۳ ق م نه تر ۱۹۰ ق م پورې

۴ ـ باختری حکمرانان : د ۱۸۵ ق م نه تر ۹۷ ق م پورې

۵ ـ ساکان : د ۹۷ ق م نه تر ۵ عیسوی پورې

۶ ـ اینډوپارتین : د ۷ ع نه تر ۷۵ ع پورې

۷ ـ کشان خاندان : ۷۵ ع نه تر ۲۲۵ ع پورې

۸ ـ ساسانیان د ۲۳۰ ع نه تر د ۳۶۱ ع پورې

۹ ـ افتالیان (د ساکانو نسل) د ۳۶۵ ع نه تر ۴۵۵ ع پورې

۱۰ ـ ساسانیان (دویم دور) د ۵۶۸ ع نه تر ۶۴۴ پورې
۱۱ ـ کابل شاهي کورنۍ : د ۶۵۰ ع نه تر ۸۷۹ ع پورې
۱۲ ـ سفاریان : د ۸۶۱ ع نه تر ۹۰۰ ع پورې
۱۳ ـ هندو شاهي: د ۹۰۰ ع نه تر ۱۰۲۱ ع پورې
۱۴ ـ غزنویان : د ۱۰۲۱ ع نه تر ۱۱۵۰ ع پورې
۱۵ ـ غوریان د ۱۱۸۱ ع نه تر ۱۲۰۶ ع پورې
۱۶ ـ مغل خاندان: د ۱۵۲۶ ع نه تر ۱۷۳۹ ع پورې
۱۷ ـ هوتک: د ۱۷۰۹ ع نه تر ۱۷۳۵ ع پورې
۱۸ ـ دورانیان (سدوزی ، بارکزی) ۱۷۴۷ ع نه تر ۱۹۸۳ ع پورې

پدې ترتیب په افغانستان باندې د پښتنو دریو کورنیو په مختلفو ادوارو کې حکومت کړی دی په دوی کې غوریان ، هوتک او دورانیان شامل دي. د غوری پښتنو په حکومت کې د افغانستان د غربی سیمو نه علاوه د سنټرل ایشیاء ځینې علاقې هم شاملې وې.
میرویس نیکه چې د غلجو د کوم سلطنت بنیاد ایښودی ؤ په هغې کې د میرویس نیکه نه وروستو عبدالعزیز خان

د خپل ټاټوبي نه بهر د پښتنو دريو کورنيو په هندوستان ډير اوږد حکومت کړی دی. دغه حکومت پرله پسي نه ؤ، بلکي په مختلفو ادوارو خور دی. په دوی کي غلجيان، لودهيان او سوريان شامل دي. د هندوستان د پښتنو کورنو د حکومتونو خاص خبره دا وه دوی د «روه» سره اړيکي قائمي نه وي ساتلي. ددوی د طاقت او حکومت زيات دارومدار په محلی قوت ؤ، چي ګله په دغه محلی قوت راټول او متحد ؤ، په هند به ددوی حکومت دوام لرلو او چي به خور شو حکومت به د بل ؤ. په دغه پښتنو بادشاهانو کي «بهلول» او «شير شاه» د«روه» سره د تعلق ساتلو يو شعوری کوشش کړی ؤ، خو وخت مهلت ورنه

د پښتنو په زمکه چې څومره غیر پښتانه حکمرانان راغلی دي. او حکومتونه ئې جوړ کړي دي. په دوی کې یوه خبره د توجه وړ ده او هغه دا چې دغه غیرو پښتنو حکمرانانو دلته داسې حکومت کړی دی چې د پښتنو په داخلی خود مختاری کې ئې لاس نه دی وهلی.

پښتون قام په نفسیاتی ډول خصوصی کړه وړه لری. پښتو ئې ژبه او پښتونولی ئې د ژوند ضابطه ده. د ژوند ددغه ضابطې یانې پښتونولۍ ډیره په سختۍ سره پابندی کوی. جرګه، میلمه، پالنه، پناه ورکول بدل او ننواتې د پښتونولۍ مظبوط بنیادونه دي. میلمه پالنه د خپل توفیق نه زیاته کوی. په میلمه خوشحالیږی او ورته د خدای پاک رحمت وائی. پیژندګلو میلمه له چې کوم

مشهوره واقعه ده چې د جنګ په دوران کې یو ژوبل زلمی د یوې پښتنې ابۍ کیږدۍ ته ساه نیولی ورننوتو او پناه ئې وغوښتله. زنانه پناه ورکړه. ساعت تیر نه ؤ چې څه کسان کیږدۍ ته راننوتل او د پښتنې ابۍ نه ئې ددغه سړي غوښتنه وکړه. ابۍ انکار وکړو په دې اساس چې هغې ورله پناه ورکړې وه. سړو ابۍ ته ووې چې هم دا سړی ستا د دوو زامنو قاتل دی. ولې ابۍ پښتنه وه. بیا ئې هم په کلکه وویل چې که هر څنګه وی ، ده له اوس ما پناه ورکړې ده او نه شم کولی چې له خپله لاسه ئې چا ته حواله کړم.« ۱ »

بدل د پښتنو په تاریخ او امروزه ژوند کې ډیر لوئې اهمت لری مشهور متل دی چې « د بدل کانې په سمندر کې هم نه ورستیږی » بې شمیره داسې واقعات شته چې د نیکه د مرګ بدل نمسی اخستی وی.پښتانه د بدو بدل اخلی او په ننواتې مړی هم بخښی ، ننواتې په اصل کې د خپل جرم یا خامۍ اعتراف کولو او د پښتونولۍ په اساس جرم

۱ ـ پشتون کون ؟ صفحه ۱۴۱ (پریشان خټک)

۲ ، MANNERSANDCUSTOMSOF THE AFGHANS BY PROF . DR MOHDALI

فیصلې په اجتماعی قبولیت کیږی. د جرګې فیصلې قامی بڼه لری. او هیڅ څوک د هغې نه د انکار جرات نه شی کولی. هغه شخړې چې نور قامونه ئې په خونړو جګړو هم نه شی حل کولی. پښتانه ئې په جرګه کې بغیر د څه شرو شدت نه فیصله کوی.

په تاریخ کې د جرګې ډیرې عظیم الشانه فیصلې موجودې دي. احمد شاه بابا ته د حکمرانۍ پټکی جرګې ورپه سر کړی ؤ. او ځکه ئې ټول پښتون قام په شا ولاړ وو.

لکه چې مې وويل د پښتنو اکثر لوی او تاريخی فيصلې د جرګې د لارې شوي دي پښتون مذهب هم په اجتماعی ډول قبول کړی دي. که بده مذهب ئې قبول کړو نو دغه مذهب او د هغې خدمت ته دومره مخلص وو چې دغه مذهب ئې د شمالی او جنوبی هندوستان د پولې نه هغه غاړه د تبت او چين سرحدونو ته ورسولو که اسلام ئې قبول کړو نو په خپله دغه من حيث القوم فيصله دومره ټينګ ودريدو چې دغه مذهب ئې د برصغير هر ګوټ ته ورسولو. په انډونيشيا ، ملايشيا او چين کې د اسلام موجوديت دده د مخلصانه زيار باسنې نتيجه ده. په نفرادی او اجتماعی ډول پښتون ډير زړه ور ، فراخ دله ، روادار او د هر ډول لسانی او مذهبی تعصب نه ازاد دی. د کولتوری رواداری مثال ئې دا دی ،چې په نورو جغرافيا وحدتونو کې د ميشته کيدو له امله ئې خپله ژبه او کولتور هم پريښی دی. د ميا والی نيازيان، د قصور خانان ،د ازاد کشمير سدوزيان او د روهيل کنډ پښتانه د مثال په توګه وړاندې کيدی شی.

پښتون يو خوش دل او خوش باش قام دی خو په عزت، نفس سر هم ورکوی خاص طور سره په کور دننه په خپل

دا خو یو ضمني بحث ؤ اصل موضوع ته راځو د سویت یونین د منتشر کیدو نه پس په وسطی ایشیاء کې یو ځل بیا لرغوني جغرافیائي وحدتونه د ازادو ریاستونو په شکل کې راڅرګند شول کمیونستې تسلط په هر اړخ دا کوشش کړی ؤ، چې قامي حدبندۍ او قامي تسلسل له مینځه یوسي، په دې لړ کې ئې یو منظم کوشش کړی ؤ چې ددوی ژبه او نومونه خپلې لهجې ته راواړوی. ولې او یا کاله پس دا خبره ثابته شوه چې حقائق او فطری تقاضې که په بل شکل کې وی او که د قامونو د وجود په شکل کې وی ختمیدلی نه شي. نن ټوله دونیا او خاص کر پاکستان د وسطی ایشیاء ددې ملکونو سره تجارتی تعلقات مستحکم کول غواړی. او د وچې هغه تجارتی لار چې د فرنګی د راتلو نه وړاندې د برصغیر او وسطی ایشیاء په

د افسوس مقام دی چې په ځای ددې چې د پاکستان د
جوړیدو نه پس د پښتون قامی وحدت په لور چټک
ګامونه اخستی شوی وی. بالعکس د انګریز د لاس
راښکلې کرښه د دوو اسلامی ملکونو تر مینځه سرحد
وګرځولی شو. پاکستان یو تحریک ؤ. چې بنیاد ئې دا ؤ
چې مسلمان یو قام دی او غیر مسلم بل قام دی. په دی
تحریک کې دا هیچیرې نه دی ویلی شوی چې د فلانی
حده پورې مسلمان یو قام دی ، د پاکستان بانی
قائداعظم په دې حقله په ۱۹ فروری کال **۱۹۴۸** ع د
استړیلیا ولس ته په خپل یو نشری تقریر کې او په ۱۷
اپریل **۱۹۴۸** ع کې په ګورنمنټ هاوس پیښور کې یوې
قبائلی جرګې ته دا خبره واضحه ټکو کې وکړه چې:

WE MUSLIMS BELIEVE IN INE GOD, ONE BOOK THE HOLY QURAN – AD ONE PROPHET. SO WE MUST STAND UNITED AS ONE NATION, YOU KNOW THE OLD SAYING THAT IN UNITY LIES STRENTH. UNITED WE STAND , DIVIDED WE FALL.

« مونږ مسلمانان په یو خدای (ج) یو کتاب قران پاک او
یو پیغمبر صلی الله علیه وسلم عقیده لرو. نو باید چې
مونږ لکه د یو قام متحد وسیږو تاسو دا پخوانۍ وینا نه

د قايد اعظم ددې وينا نه پس د ډيورنډ کرښه حدبندی نه شی جوړيدی ځکه چې لر او بر دواړه غاړو ته نه يوائې دا چې مسلمانان پراته دی بلکې د يو نيکه اولاد ، د يو کولتور او يوې ژبې خاوندان دي. ددې نظرئې سره سم پکار نه، بلکې لازمه وه چې د پاکستان حکمرانانو د افغانستان سره د څه قسم اتحاد او يو کيدو جدوجهد جاری ساتلی وی که د افغانستان حکمرانانو اعتراض کولی نو بيله خبره وه خو عجيبه دا ده چې د پاکستان حکمرانانو د ډيورنډ کرښه د افغانستان سره سرحدو ګرځوو دليل ئې دا ؤ چې د فرنګی نه ورته په ميراث کې پاتې شوې ده. دلته د علامه اقبال وينا ستاسو په وړاندې ايښودل ضروری ګڼم چې وړائی:

اسيا يک پيکر آب وګل است
ملت افغان دران پيکر دل است
ازفساد و فساد د اسيا

درکشاد وکشاد اسیا

علامه اقبال وائي چې د ایشیا مثال د یو وجود دی چې افغان ملت ورکې د زړه حیثیت لری. که زړه روغ وی نو ټول وجو (اسیا) به خوشحاله وی او که زړه رنځور وی نو ټول بدن «اسیا» به بې ارامه وی. که پښتانه ددې جوګه نه وو او اوس هم نه وی چې خپل قامی وحدت ترلاسه کړی نو د علامه اقبال د مفکورې تر مخه به پاکستانی حکمرانانو دا لازمه وه او اوس هم ده چې د پښتون قام د ملی وحدت د پاره هلې ځلې وکړی. ځکه چې د پښتنو په انتشار کې د ټولې اسیا تاوان دی او ددوی په ابادۍ او صحت کې د ټولې ایشیا خوشحالې ده.

زه دا منم چې د افغانستان نماینده په ملل متحد کې د پاکستان د ګډون مخالفت کړیؤ او د یو ګاونډی ملک په حیث ئې ددې هیواد خیر مقدم نه وکړی خو د یو شخصی نظام په خوا کې د یو جمهوری نظام قایمیدل به هغوی د ځان لپاره ارو مرو خطر ګڼلو. ددې د پاسه باید چې د پاکستان واکدارانو هغه بنیادی مفکوره په نظر کې ساتلی وی کومه چې علامه اقبال پسش کړې وه. د

ایوب خان په وخت کې د غه منصوبه شاته وغورزولی شوه او د دواړو ملکونو تر مینځه بیا تلخی پیدا شوه. ځکه چې دواړه طرفه ته واکدارانو کې نه اد اهلیتؤ او نه جرات چې د انګریز د تقسیم نه ئې ګام اړولی وی.

د شوروی اتحاد د منتشر کیدو نه پس چې کله دوه پریزې نظام ختم او یو پریزې نظام مینځ ته راغی او امریکا د سپر پاور نه سپریم پاور شوه نو د «نیوورلډ ارډر» په نوم یو نوی تصور وړاندې کړی شو. د شلمې صدۍ تر اخره پورې انسان دومره ترقی کړې ده چې په خپل کره ارض کې ئې د کلونو فاصلې منتهونو ته راوستې دی. سپوږمۍ ته رسیدلی او نورو سیاروته د رسیدو کوشش نه کوی. خو ددې هر څه باوجود انسان د ذهنی سکون او قلبی اطمینان

که صرف دومره فکر وکړی شی چې زمونږ دونیا اوس ډیره مختصر شوې ده چې د ګوټ ګوټ حال د هر چا په وړاندې دی نو پکار او لازمه ده چې ورسره یو عالمی تړون مینځ ته راشی او دا هر څه په پراخه سینه ومنلی شی. چې په دی دونیا کې وړو قامونو ته هم د اوسیدو داسې حق شته لکه څنګه چې طاقتورو قامونو ته شته او دا چې دوړو قامونو د کولتور، ژبې دودې یو پرامن او خوشحاله دونیا ته نن دومره ضرورت دی څومره چې غاوره قامونو

نن هم د دونیا په مخ ډیر قامونه تقسیم پراته دي. او د پیړیو راسې هغوی د خپل قامی وحدت لپاره هلې ځلې کوی. چې د دونیا په قامونو کې سر لوړی شی. خو لا تر اوسه دغه واړه قامونه د وخت په شکنجو کې ښکیل پراته دی. په دوی کې پښتون قام هم دی چې درې د بر سل کاله وړاندې د یو غاصب د لاسه تقسیم شوی دی. او لا تر ننه تقسیم پروت دی د پاکستان د ازادۍ بنځوس کاله وشو او

بل قبايل دی نو روسره بل لفظ نشته چې کوم قبائل دی
چې شناخت ئې وشی. قبائل په نورو هيوادونو کې هم
شته، ولې هغوی هلته خپل نوم لری. خپله پيژندگلو لری
ولې دلته د قبائلو نه خپل نوم شته او نه پيژندگلو.
د پښتون قام يو حصه په بلوچستان کې ده چې د صوبې
تشکيل ئې په کال ۱۹۷۰ ع کې شوی دی. ظاهره ده چې په
بلوچستان کې به بلوچې اوسی، لکه څنګه چې بنجاب
کې پنجابی او په سندهـ کې سندهی اوسی. کله چې د
بلوچستان پښتون سرحد ته راشی نو ددې ځای پښتانه
ورته «بلوچی پښتون» وائی دغه کلمه په هغه دومره بده

ما وړاندې هم ذکر کړی دی او اوس یو ځل بیا په تکرار او
تاکید سره ددې خبرې اعاده کوم چې تر څو پورې پښتون
خپل قامی وحدت نه وی حاصل کړی تر هغې د پښتون قام
مشکلات او محرومۍ نه شی ختمیدی او د یو قام د غړی
په حیث دوی احترام نه شی ګټلی. که په پښتون کې لا دا
سیاسی شعور او احساس دې حد ته نه وی رسیدلی چې
خپل قامی وحدت تر لاسه کړی نو د دونیا هغه قامونه چې
ځان ته مهذب وائی. خصوصی توګه هغه قامونه چې
تقسیم درد ورته معلوم دی. په دوی ټولو دا لازمه ده چې د
پښتون قام د وحدت به احیاء کې ددوی سره لاس وکړی په
دې غرض چې د بر صغیر نه تر وسطی ایشیاء پورې په دې

فطری وحدتونه چې په هر ځای کې تقسیم شویدی. نو تاریخ د خپل جبر د لارې د وحدت منزلونه ټاکلی دی. د یویشتمې صدۍ اغاز باید چې دا فرق راولی چې د پښتنو د وحدت مسئله د جبر په ځای د امن ، برداشت ، افهام وتفهیم په قامی رواداری او زغم تر سره شي نو په دونیا او خصوصاً دې سیمه کې به د امن او خوشحالۍ یو نوی دور پیل شی.

زه د رب ذوالجلال بې حد شکرګذار یم چې ما د یو پښتون په حیث زپلی پښتون (افغان) قام ته دا مختصر شان پیغام وړاندې کړو. او پوره باورلرم چې د دې منتشر قام هر غړی چې هر ځای وی په هر حال کې وی او د هری پیشې مالک وی به خپل فکر او قلم د امن او مینې په لار د خپل قام د وحدت او تشخص د حصول طرف ته راوګرځوی او د دونیا ټولو مهذبو قامونو او انسان دوست

پای

خدای بخښلی فضل محمود مخفی صیب چې یو پیاوړی ، نامتو ، قام پرست شاعر او لیکوال ؤ ، هغه په زړه کې د پښتون دقام د منتشر وجود د بیا راغونډولو ژوندی ارمانونه لرل. د هغوی دا یو نظم د هغوی د قامی وحدت د ارمان ترجمانی کوی.

خاونده ته ودانه کړې زمونږ د یووالي حجره
یو ځای پکې د ځانه کړې د پښتون ډله خوره
یو زړه او یو شان ئې کړې
دي بیل او بیل بیلتون لره
کشمیر نه هرات هورې بلوچستان نه تر دورې
دا ټول پښتون دی هر چیری څه رنګې پروت ذرې ذرې
د یو وجود په شان ئې کړې
یه خدایه دا ذره ذره

لویو تپو د پښتنو په غره په سم پرتو درنو
نمسو دلویو پرګنو راځی چې یو شو لیونو
یه خدایه ورانه کړې
سپیره بیلتون لره دیره
د پښتون اول نیکه خواره نمسی دې یو کړه ته
دا شان ټیټ دی دوی په څه خبر له یو له بله نه
یه خدایه ورانه کړې
سپیره بیلتون لره دیره
« پښتو » زمونږ چیرته ئې ولې له مونږ بیرته ئې
زمونږه زړه ځیګر ته ئې زمونږ د قام وزر ته ئې
په مونږه لار اسانه کړې
چې مونږه شو یو « کل » سره
زمونږد ملک نه دښمنان خدایه ته لرې کړې دا زمان
په مونږه کړې زمونږه خان زمونږ د قام زمونږ د ځان
رڼا زمونږه له ځانه کړې
د پښتنو توره تیاره

Aghalibrary.com